

ZASTOJ I PREKID ZASTARE

Zastarom prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze, odnosno nevršenjem kroz određeno vrijeme nekog subjektivnog prava gubi se mogućnost prisilnog ostvarivanja tog prava. Zastara nastupa istekom posljednjeg dana zakonom određenog vremena za zastaru, računajući od dana kad zastarijevanje počinje teći. Odredbe o zastari su imperativne prirode, i stranke ne mogu pravnim poslom mijenjati zastarne rokove, no ZOO sadrži izričite odredbe temeljem kojih dolazi do zastoja u tijeku zastarnog roka ili do prekida zastarijevanja.

I. UVODNE NAPOMENE

Protek vremena je jedna od činjenica koje utječu na postanak, promjenu ili prestanak pravnih odnosa, stoga se takve činjenice nazivaju i pravnim činjenicama. Da bi protek vremena bila pravna činjenica potrebno je postojanje određenog pravnog pravila koje predviđa protek vremena kao uzrok nastanka, promjene ili prestanka određenog pravnog odnosa. Tako Zakon o obveznim odnosima /dalje: ZOO/ u svojim člancima 360. do 393. predviđa pravila o zastari, kod kojeg pravnog instituta protek vremena utječe na mogućnost ostvarenja određenih pravnih odnosa. Naime, zastarom prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze, odnosno nevršenjem kroz određeno vrijeme nekog subjektivnog prava gubi se mogućnost prisilnog ostvarivanja tog prava.

Zastara nastupa kad protekne zakonom određeno vrijeme u kojem je vjerovnik mogao zahtijevati ispunjenje obveze. No, dužnik može valjano ispuniti zastarjelu obvezu, te ako je ispunio zastarjelu obvezu onda on nema mogućnost tražiti povrat danog temeljem pravila o vraćanju stečenog bez osnove¹. Isto tako, sud se ne može obazirati na zastaru ako se dužnik nije na nju pozvao. Prigovor zastare je prigovor materijalnopravne prirode, a ne procesnopravne prirode i o njemu se može odlučiti samo presudom. Ako sud prihvati prigovor zastare odbiti će tužbeni zahtjev, a neće rješenjem odbaciti tužbu.

Zastarijevanje počinje teći prvog dana poslije dana kad je vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze², a nastupa kad istekne posljednji dan zakonom

¹ članak 367. Zakona o obveznim odnosima

² odnosno od dana kada je potraživanje vjerovnika dospjelo

određenog vremena. Naime, zastarni rok je protek određenog vremena, u kojem vjerovnik može zahtijevati prisilno ispunjenje obveze, stoga je određen kako moment od kojeg počinje teći taj rok tako i moment do kojeg je vjerovnik može zahtijevati prisilno ispunjenje. Stoga zastara nastupa istekom posljednjeg dana zakonom određenog vremena za zastaru, računajući od dana kad zastarijevanje počinje teći. Opći zastarni rok iznosi pet godina, no ima i specijalnih zastarnih rokova od deset, tri, dvije i jednu godinu. Kad zastari glavno potraživanje, zastarjela su i sporedna potraživanja, kao što su potraživanja kamata, plodova, troškova, ugovorne kazne³.

Zakonski propisi o zastari imaju imperativni karakter jer postoji stroga zabrana promjene roka zastare. Stoga ugovorne strane ne mogu unaprijed, prije isteka zastarnog roka pravnim poslom odrediti dulje ili kraće vrijeme zastare od onoga koje je određeno zakonom, a isto tako ne mogu odrediti da zastarijevanje neće teći za neko vrijeme⁴. Odredbe zakona o zastari sadrže točno predviđene činjenice zbog kojih dolazi do zastoja zastarijevanja ili do prekida roka zastare, te se pravnim poslovima ne mogu odrediti druge činjenice zbog kojih bi se rok zastare mijenjao.

Isto tako dužnik se ne može odreći zastare prije nego što protekne vrijeme određeno za zastaru⁵. No, kako po proteku zastarnog roka dužnik može dobrovoljno ispuniti obvezu, onda se on može valjano i odreći prava koja ima zbog nastupa zastare, ali tek poslije protoka zastarnog roka. Pismeno priznanje zastarjele obveze smatra se kao odricanje od zastare⁶. Isti takav učinak ima davanje zaloge ili kojeg drugog osiguranja za zastarjelo potraživanje⁷. Dakle, da bi se dužnik odrekao od prava koja mu pripadaju zbog nastupa zastare, on se mora u pismenoj formi odreći zastare ili dati osiguranje za zastarjelo potraživanje. Zahtjev pismene forme je bitan uvjet za pravnu valjanost odricanja od zastare nakon protoka zastarnog roka, stoga ukoliko odricanje nije u kvalificiranoj formi isto je bez pravnog učinka.

Pravila o zastari ne primjenjuju se u slučajevima kada su u zakonu određeni rokovi u kojima se treba podignuti tužba ili izvršiti određena radnja pod prijetnjom gubitka prava⁸. U slučaju zastare naime ne dolazi do gubitka samog subjektivnog prava, već se gubi pravo na prisilno ostvarenje tog subjektivnog prava zbog

³ članak 369. Zakona o obveznim odnosima

⁴ članak 364. Zakona o obveznim odnosima

⁵ članak 365. Zakona o obveznim odnosima

⁶ članak 366. stavak 1. Zakona o obveznim odnosima

⁷ članak 366. stavak 2. Zakona o obveznim odnosima

⁸ članak 370. Zakona o obveznim odnosima

njegovog nevršenja. Stoga se pravila o zastari ne mogu primjenjivati u slučajevima kada postoje zakonom predviđeni rokovi u kojima se treba podignuti određena tužba⁹ odnosno u slučaju kada se u određenom vremenskom razdoblju mora izvršiti kakva druga određena radnja¹⁰, jer su to prekluzivni rokovi kod kojih dolazi do prestanka samog subjektivnog prava. Na protek tih prekluzivnih rokova sudovi paze po službenoj dužnosti, a u slučaju da je dužnik ispunio potraživanje iako je nastupila prekluzija, onda on ima pravo tražiti povrat danog temeljem pravila o vraćanju stečenog bez osnove. Naime, u slučaju nastupa prekluzije prestalo je samo subjektivno pravo stoga nije postojala pravna osnova za prijelaz imovine sa dužnika na vjerovnika.

IZ SUDSKE PRAKSE:

1. Odricanje od zastare glavnog dužnika nema učinka prema ostalim dužnicima pa ni prema jamcima. Naime, prema odredbi čl. 366. st. 1. ZOO-a, pisano priznanje zastare obveze smatra se odricanjem od zastare. Prema odredbi čl. 422. st. 2. ZOO-a, odricanje od navršene zastare nema učinka prema ostalim dužnicima. Revidenti tvrde da je glavni dužnik pravna osoba u koju su udruženi još prije pokretanja parnice u kojoj se spomenuta pravna osoba kojoj je presuđena obveza isplate spornog iznosa tužitelju – pisanom izjavom priznala zastarjelo potraživanje tužitelja.

Imajući na umu odredbu čl. 1019. st. 1. ZOO-a prema kojoj zastarom obveze glavnog dužnika zastarijeva i obveza jamca – ako je točna revidentova tvrdnja da je pravna osoba kao glavni dužnik priznala svoju zastarjelu obvezu za koju kao jamci solidarno odgovaraju revidenti, to bi upućivalo da je u smislu odredbe čl. 1019. st. 1. ZOO-a u vrijeme navodnog odricanja glavnog dužnika od zastare nastala zastara tužiteljevih potraživanja i prema revidentima kao jamcima, odnosno solidarnim dužnicima. U tom slučaju odricanje od zastare jednog solidarnog dužnika, ne bi mogao imati učinak prema ostalim dužnicima, koji bi protiv takvog potraživanja mogli s uspjehom istaknuti prigovor zastare.

na nedvojbeni način očituje dužnikova volja da dug zaista priznaje.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-76/89 od 28.12.1989.

2. Prigovor zastare je prigovor materijalnopravne prirode, a ne procesnopravne naravi i o njemu se može odlučiti samo presudom. Ako sud prihvati prigovor zastare odbit će tužbeni zahtjev, a neće rješenjem odbaciti tužbu.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, GŽ-265/78 od 25.1.1978.

II. ZASTOJ ZASTARIJEVANJA

⁹ npr. tužba zbog smetanja posjeda se mora podignuti u roku od 30 dana od saznanja za čin smetanja i osobu koja je učinila to smetanje posjeda

¹⁰ npr. u slučaju nevršenja prava služnosti

Pod zastojem zastarijevanja podrazumijeva se nastup takvih činjenica koje sprječavaju zastaru, bilo da sprječavaju početak toka zastare ili da u tijeku trajanja zastarnog roka zastara prestaje teći sve dok postoji određena zakonom predviđena zapreka. Pošto prestane trajati ta zapreka, zastarni rok nastavlja teći a vrijeme za koje je trajala zapreka ne uračunava se u trajanje zastarnog roka. Dakle, kada nastupe zakonom predviđene pretpostavke za zastoj zastarijevanja započeta zastara prestaje teći te pošto prestanu razlozi za zastoj zastare, započet zastarni rok nastavlja teći. Proteklo vrijeme prije nastupa okolnosti koje uzrokuju zastoj zastarijevanja se uračunava u zastaru, stoga vrijeme za koje su trajale okolnosti koje uzrokuju zastoj zastarijevanja produljuje zastarni rok.

II.1. UZROCI ZA ZASTOJ ZASTARE

ZOO izričito navodi koji su to razlozi zbog kojih dolazi do zastoja zastarnog roka, te stranke ne mogu svojim pravnim poslovima odrediti nove uzroke koji dovode do zastoja zastarijevanja. Prvenstveno se, kao uzroci zastoja zastare navode potraživanja između određenih osoba¹¹ zbog postojanja njihovih bliskih životnih odnosa. Tako je predviđeno da zastarijevanje ne teče između bračnih drugova; između roditelja i djece dok traje roditeljsko pravo; između štićenika i njegova staratelja te organa starateljstva za trajanja starateljstva i dok ne budu položeni računi te između dviju osoba koje žive u vanbračnoj zajednici, dok ta zajednica postoji. Dakle, sve dok traju ti osobni odnosi između vjerovnika i dužnika zastarijevanje za međusobna potraživanja ne teče. Naime, eventualna prisilna intervencija mogla bi poremetiti te osobne odnose između određenih osoba, stoga je zakonom predviđeno pravilo da zastarni rokovi ne teku dok traju ti osobni odnosi.

Pored tih osobnih odnosa koji dovode do zastoja zastare, ZOO predviđa da zastarijevanje zastaje i za potraživanja određenih osoba.¹² Temeljem tog pravila zastarijevanje ne teče za vrijeme mobilizacije, u slučaju neposredne ratne opasnosti ili rata u pogledu potraživanja osoba na vojnoj dužnosti te u pogledu potraživanja koja imaju osobe zaposlene u tuđem domaćinstvu prema poslodavcu ili članovima njegove porodice koji zajedno s njim žive, sve dok taj radni odnos traje. Dakle, ovdje su predviđena određena faktična stanja koja dovode do toga da potraživanja koja imaju određene osobe protiv svojih dužnika ne zastarijevaju odnosno da zastarijevanje ne teče dok traju ta faktična stanja. No, čim prestanu ta faktična stanja /npr. mobilizacija ili radni odnos u tuđem

¹¹ članak 381. Zakona o obveznim odnosima

¹² članak 382. Zakona o obveznim odnosima

domaćinstvu/ dotada zaustavljeni tok zastarijevanja se nastavlja, s time da se uračunava vrijeme koje je proteklo prije nastanka tog faktičnog stanja. Kako ZOO predviđa da u ovom slučaju zastaje zastarijevanje samo za potraživanja tih osoba, iz toga proizlazi da glede dugova koje te osobe imaju ne dolazi do zastoja zastarijevanja, stoga vrijeme potrebno za zastaru glede njihovih dugova nesmetano teče.

Naredni slučaj kada zastarijevanje zastaje, ZOO predviđa nastup određenih nesavladivih prepreka.¹³ Naime, zastarijevanje ne teče za vrijeme za koje vjerovniku nije bilo moguće zbog nesavladivih prepreka da sudskim putem zahtijeva ispunjenje obveze. Te nesavladive prepreke moraju biti prvenstveno objektivnog karaktera i moraju onemogućiti vjerovnika da sudskim putem zahtijeva ispunjenje obveze. Te prepreke mogu biti npr. rat, velike elementarne nepogode i sl., a da li su uslijed tih uzroka stvarno i postojale nesavladive prepreke za vjerovnika da sudskim putem zahtijeva ispunjenje ovisi o svim okolnostima konkretnog slučaja.

II.2. POSEBNE ODREDBE O ZASTOJU ZASTARE

Pored prethodno navedenih uzroka zastoja zastare, kod kojeg vrijeme dok postoje određeni uzroci ne ulazi u tijek zastarnog roka, zakon poznaje i određene posebne slučajeve, kod kojih se radi o odlaganju zakonom predviđenog zastarnog roka za određeno vrijeme. Takve posebne odredbe o tijeku zastarnog roka i nastupanju zastare ZOO sadrži prvenstveno glede potraživanja prema poslovno nesposobnim osobama i glede njihovih potraživanja prema drugima.¹⁴ Naime, zastarijevanje teče i prema maloljetniku i drugoj poslovno nesposobnoj osobi, bez obzira na to da li oni imaju zakonskog zastupnika ili ne. Međutim, zastara potraživanja maloljetnika koji nema zakonskog zastupnika i druge poslovno nesposobne osobe bez zastupnika ne može nastupiti dok ne proteknu dvije godine od kad su postali poslovno sposobne ili od kad su dobili zastupnika. Ako je za zastaru nekog potraživanja potrebno određeno vrijeme kraće od dvije godine, a vjerovnik je maloljetnik koji nema zastupnika ili neka drugo poslovno nesposobna osoba bez zastupnika, zastarijevanje tog potraživanja počinje teći od kad je vjerovnik postao poslovno sposoban ili od kad je dobio zastupnika.

Ovakvo određivanje tijeka zastare u odnosu na potraživanja maloljetnika koji nema zakonskog zastupnika i druge poslovno nesposobne osobe bez zastupnika

¹³ članak 383. Zakona o obveznim odnosima

¹⁴ članak 385. Zakona o obveznim odnosima

određeno je sa svrhom zaštite interesa tih osoba. Naime, za njihova potraživanja u načelu zastara teče nesmetano, ali postoje ograničenja u dovršetku tog zastarnog roka kada one nemaju zastupnika koji bi se mogao brinuti o naplati njihovih potraživanja. Maloljetnici i poslovno nesposobne osobe ne mogu same, pred sudom vlastitim očitovanjem volje podizati tužbe, stoga ako nemaju zastupnika onda one nisu u mogućnosti prisilno ostvarivati svoja subjektivna prava. U ovom slučaju ZOO ne predviđa zastoje zastare, već samo odlaže protok zastare kroz određeno dopunsko vrijeme /dvije godine/, neovisno o dužini zastarnog roka i njegovom dotadašnjem protoku.

Pored navedenog ZOO sadrži i posebne odredbe o nastupu zastare za potraživanja prema osobi koja se nalazi na odsluženju vojnog roka. Tako navodi da zastara prema osobi koja se nalazi na odsluženju vojnog roka ili na vojnoj vježbi ne može nastupiti dok ne proteknu tri mjeseca od odsluženja vojnog roka ili prestanka vojne vježbe¹⁵. I u ovom slučaju dolazi do odlaganja protoka zakonom predviđenog roka zastare zbog određenih opravdanih okolnosti, uslijed kojih nije bilo moguće prisilno ostvarivati subjektivna prava. No, ne dolazi uvijek do zastoja zastarijevanja, već je samo predviđeno da zastara ne može nastupiti dok ne proteknu tri mjeseca od odsluženja vojnog roka ili prestanka vojne službe. Dakle, u ovom slučaju dolazi samo do kraće odgode završetka zastare, a ne do zastoja za cijelo vrijeme trajanja vojnog roka ili vojne vježbe.

II.3. UTJECAJ UZROKA ZASTOJ ZASTARE

Kada nastupe uzroci za zastoje zastarijevanja oni dovode do određenog utjecaja na tijek zastarnog roka. Ovisno o svim okolnostima konkretnog slučaja taj utjecaj može biti različit. Tako, u slučaju ako zastarijevanje nije moglo početi teći zbog nekog zakonskog uzroka, ono počinje teći kad taj uzrok prestane, ali ako je zastarijevanje počelo teći prije nego što je nastao uzrok koji je uzrokovao njegov daljnji tok, ono nastavlja teći kad prestane taj uzrok, a vrijeme koje je isteklo prije zaustavljanja računa se u zakonom određeni rok za zastaru¹⁶. Naime, pod zastojem zastarijevanja podrazumijeva se zaustavljanje odnosno onemogućavanje toka zastarijevanja zbog zakonom točno predviđenih uzroka. Stoga, nastupom tih uzroka vrijeme potrebno za zastaru ne može teći ili već započeto prestaje teći, no kad prestanu ovi uzroci, zaustavljeni tok zastarijevanja se nastavlja, a proteklo vrijeme se spaja s kasnije nastavljenim vremenom zastarijevanja i uračunava se u zakonom određeni rok za zastaru.

¹⁵ članak 386. Zakona o obveznim odnosima

¹⁶ članak 384. Zakona o obveznim odnosima

Kod solidarnih dužnika određeno je da ako zastarijevanje ne teče ili je prekinuto prema jednom dužniku, onda ono teče za ostale solidarne dužnika i može se navršiti, ali dužnik prema kojem obveza nije zastarjela i koji ju je morao ispuniti ima pravo zahtijevati od ostalih dužnika prema kojima je obveza zastarjela da mu naknade svaki svoj dio obveze¹⁷. Naime, zastara djeluje na odnose određenog dužnika prema vjerovniku, pa onda ona ne utječe na međusobne odnose solidarnih dužnika.

IZ SUDSKE PRAKSE:

1. Podnesen zahtjev za ponavljanje postupka ne dovodi do zastoja ili prekida zastarijevanja.

Zahtjev za ponavljanje postupka nije predviđen kao razlog za zastoj /članak 381. do 386. ZOO) ni kao razlog za prekid postupka (članak 387. do 399. ZOO-a), a niti kao razlog za zastoj odnosno za prekid tijekom zastare iz Glave XII. ZKP kojim odredbama se regulira pravo na naknadu štete.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-125/1991 od 9.5.1991.

2. Ocijenjeno je da sudjelovanje u postrojbama HVO predstavlja nesavladivu prepreku da se sudskim putem zahtijeva ispunjenje obveze zbog čega je nastupio zastoj zastarijevanja.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1575/99 od 16.5.2001.

3. Činjenica da oštećeni nije saznao za osobu koja je krivičnim djelom počinila štetu nije razlog koji rezultira zastojem zastarijevanja.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2139/86 od 1.4.1987.

4. Potraživanja na ime stjecanja bez osnove s naslova pružanja pomoći u obavljanju kućanskih poslova /obrađivanja zemlje i sl./ tijekom određenog razdoblja ne zastaraju u roku od tri godine je to nisu povremena potraživanja, pa zastaraju u općem zastarnom roku.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1046/85 od 24.7.1985.

5. Prekid zastare prema jednom solidarnom dužniku nema za posljedicu prekid zastare i prema ostalim solidarnim dužnicima.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-7/83 od 13.2.1984.

III. PREKID ZASTARIJEVANJA

¹⁷ članak 422. stavak 1. Zakona o obveznim odnosima

Kod nastupa prethodno iznesenih razloga za zastoje zastarijevanja dolazi do toga da zastarijevanje kroz određeno razdoblje ne teče, a po proteku tih uzroka zaustavljeni tok zastare nastavlja, s time da već proteklo vrijeme ne propada već se spaja s kasnije nastavljenim vremenom zastarijevanja i uračunava u zakonom određeni rok za zastaru. No, kod prekida zastarijevanja situacija je drugačija. Naime, prekid toka zastarijevanja zbog točno određenih uzroka dovodi do prekida već proteklog vremena zastarijevanja s time da to proteklo vrijeme propada i ne uračunava se u zakonom određeni rok za zastaru, zbog čega zastarijevanje mora početi teći iznova. Do prekida zastare može doći isključivo voljom i radnjom dužnika ili vjerovnika, dakle temeljem radnji stranaka u određenom obveznom odnosu dok do zastoja zastarijevanja dolazi neovisno o volji stranaka, nastupom određenih zakonom predviđenih uzroka.

III.1. RAZLOZI ZA PREKID ZASTARE

Prvi razlog za prekid zastare koji ovisi o volji i radnji dužnika je priznanje duga,¹⁸ tako je zakonom izričito predviđeno da se zastarijevanje prekida kad dužnik prizna dug. Priznanje duga može se učiniti ne samo izjavom vjerovniku nego i na posredan način¹⁹, kao što su davanje otplate, plaćanje kamate, davanje osiguranja. Dakle, priznanje postojanja duga vjerovniku dovodi radnjom dužnika do prekida zastarijevanja. Pri tome nije važno da li je predmetno priznanje učinjeno izričitom izjavom dužnika vjerovniku ili je ono učinjeno na posredan način tj. konkludentnim radnjama dužnika. ZOO i primjerice navodi koje su to konkludentne radnje dužnika koje dovode do posrednog priznanja duga, te navodi davanje otplate, plaćanje kamata, davanje osiguranja ali predmetne radnje su navedene primjerice, tako da su moguće i druge radnje koje se posredno sa sigurnošću mogu smatrati priznanjem duga. Isto se tako smatra da priznanje pravne osnove određenog dugovanja znači i priznanje visine duga iz tog pravnog odnosa.

Za valjano priznanje duga na posredan način odnosno konkludentnim radnjama zahtijeva se takvo dužnikovo ponašanje koje po općem shvaćanju ima značenje sigurnog priznanja duga, zato sama šutnja dužnika ne znači da dužnik priznaje dug, osim ako je takav način izričito predviđen ili je uobičajen u postojećim poslovnim običajima. Isto tako ukoliko postoji više solidarnih dužnika, onda priznanje duga koje je učinio jedan od solidarnih dužnika nema pravni učinak

¹⁸ članak 387. Zakona o obveznim odnosima

¹⁹ tj. konkludentnim radnjama

prema ostalim dužnicima pošto je taj prekid zastarijevanja subjektivan, pa djeluje samo prema onoj osobi koja priznala dug²⁰.

Priznanje duga dok nije protekao zastarni rok dakle ne mora biti isključivo u pismenoj formi, za razliku od odricanja od zastare za koje se traži kvalificirana forma. Naime, priznanje duga koje dovodi do prekida zastare se može uraditi samo dok zastarni rok nije još protekao pa stoga započeti zastarni rok počinje teći iznova, dok je odricanje od zastare moguće tek pošto je zastarni rok već protekao. No, pravni učinak odricanja od zastare i priznanje duga je jednak, jer omogućuju prisilno ostvarivanje jednog subjektivnog prava.

Drugi razlog koji dovodi do prekida zastare ovisi o volji i radnji vjerovnika a to je podizanje tužbe²¹ protiv dužnika. Odnosno, zastarijevanje se prekida podizanjem tužbe i svakom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim organom, radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja potraživanja. Dakle da bi došlo do prekida zastarijevanja radnjom vjerovnika, on mora podići tužbu pred sudom ili drugim nadležnim tijelom i to radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja određenog potraživanja koje proistječe iz određenog obveznopravnog odnosa između vjerovnika i dužnika. Do prekida zastarijevanja dovodi i postavljanje imovinsko-pravnog zahtijeva u krivičnom postupku, pa ako bi oštećeni bio u kaznenom postupku upućen na redovnu parnicu radi realizacije svog odštetnog zahtijeva, smatra se da je tok zastarijevanja prekinut ako oštećeni ustane tužbom u roku od tri mjeseca od pravomoćnosti odluke u kaznenom postupku.

U slučaju prekida zastarijevanja kod podizanja tužbe, zastarijevanje počinje teći iznova od dana kad je spor okončan ili završen na neki drugi način. Pored podizanja tužbe pred nadležnim sudom, do prekida zastarijevanja dovode i neke druge radnje kojima vjerovnik nastoji prisilno ostvariti svoje subjektivno pravo. Tako do prekida zastarijevanja dovodi i prijavljivanje potraživanja u stečajnom postupku protiv dužnika; isticanje prigovora prebijanja potraživanja u sporu; pokretanje postupka pred nadležnom stranom arbitražom; prijava potraživanja u nekom drugom postupku ovrhe ili osiguranja zatim zahtjev za nužni dio u ostavinskom postupku i sl. Inače ove radnje vjerovnika radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja potraživanja su najčešći razlozi koji dovode do prekida zastarijevanja iako nisu jedini.

²⁰ članak 421. stavak 2. Zakona o obveznim odnosima

²¹ članak 388. Zakona o obveznim odnosima

IZ SUDSKE PRAKSE:

1. Zastarijevanje se prekida kada dužnik prizna dug. Preuzimanjem duga ne dolazi do prekida zastarijevanja, budući da preuzimatelja duga stupa na mjesto prijašnjeg dužnika, dakle u sva njegova prava i obveze, pa tako i zadržava pravo isticanja prigovora zastare.

Pravilno je prvostupanjski sud postupio kad je prihvaćajući istaknuti prigovor zastare odbio tužbeni zahtjev, jer je neprijeporno utvrdio da je tužba podnesena izvan zakonskog prekluzivnog roka od 3. godine u kojem se mogla podići tužba ove vrste.

Također je sud pravilno zaključio da u ovom slučaju nije učinjen prekid zastare, je preuzimanjem duga članak 446. stavak 1. ZOO-a ne prestaje prekid zastare, ako ti pravilno prvostupanjski sud zaključuje, budući da je preuzimatelj duga /tuženi/ stupio na mjesto prijašnjeg dužnika, dakle uz sva njegova prava i obveze, pa tako i na pravo isticanja prigovora zastare, što je ovdje i učinjeno.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, PŽ-4441/99 od 3.1.2001.

2. Isticanjem imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku prekinuto je zastarijevanje potraživanje naknade štete od štetnika protiv kojega je vođen krivični postupak, ali ne i od ostalih solidarnih dužnika odgovornih za naknadu štete.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1203/87 od 8.12.1987.

3. Podnošenjem tužbe radi ostvarivanja naknade jednog oblika štete ne prekida se zastarijevanje potraživanja naknade drugog oblika štete.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-925/88 od 17.5.1990.

4. Dopis s nalogom za isplatu štete, koji je uputila jedna filijala iste pravne osobe /osiguravatelja/ drugoj filijali o čemu je obaviješten i oštećeni, znači priznanje duga koje rezultira prekidom zastarijevanja.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1982/87 od 30.2.1987.

5. Ocijenjeno je da isplate naknade štete s naslova izgubljene zarade za pojedina vremenska razdoblja, što ih je osiguratelj isplaćivao dijelom na temelju presude po priznanju, a dijelom na oštećenikov zahtjev, imaju značenje priznanja duga i prekidaju zastaru u smislu potraživanja naknade izgubljene zarade za dulje vremensko razdoblje.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2517/86 od 2.4.1987.

6. Plaćanjem glavnice ne prekida se tok zastarijevanja kamata.

Privredni sud Hrvatske, PŽ-996/89 od 9.5.1989.

7. Otplate dijela glavnice ili kamata priznaje se ukupno potraživanje tj. glavnice s kamatama, pa time nastaje i prekid zastare ukupnog potraživanja, što znači i glavnice i kamata.

Okružni sud u Splitu, GŽ-1839/85 od 21.6.1985.

8. Prekid zastare potraživanja rente s naslova izgubljene zarade za određeno razdoblje nije nastao zato što je štetnik u prijašnjoj parnici prema pravomoćnoj presudi platio oštećeniku naknadu s istog naslova, ali za drugo razdoblje.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1003/84 od 5.9.1984.

9. Plaćanje jednog dijela duga ne smatra se priznanjem njegova drugog dijela.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-913/80 od 2.10.1980.

10. Priznanjem glavnog duga unutar zastarnog roka obuhvaćene su zatezne kamate, osim ako u priznanju nije izričito navedeno da se ono odnosi samo na glavni dug. Međutim, priznanje zastarjelog glavnog duga ne znači ujedno i priznanje obveze plaćanja zastarjelih zateznih kamata.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-24/80 od 17.7.1980.

11. Sve dok osoba odgovorna za naknadu štete dobrovoljno plaća dug /razliku plaće/ postoji priznanje duga pa zastarni rok ne teče. Odbijanjem daljnje isplate zastarni rok počinje ponovo teći.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-740/85 od 19.11.1985.

12. Dobrovoljnim plaćanjem iznosa naknade štete s naslova izgubljene zarade od osiguravajuće organizacije prekinuto je zastarijevanje koje je ponovno počelo teći kad je osiguravatelj uskratio daljnju isplatu naknade.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-989/87 od 3.11.1980.

13. Priznanje duga kojim se zastarijevanje prekida – bez obzira na to je li ono učinjeno na posredan ili neposredan način – uvijek mora biti takovo da se njime na nedvojbeni način očituje dužnikova volja da dug zaista priznaje.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1778/80 od 17.3.1981.

14. Odredbe čl. 390. ZOO-a mogu dovesti do produženja /nikad do skraćivanja/ zastarnog roka iz čl. 376. ZOO-a, uz pretpostavku da je oštećenikov imovinskopravni zahtjev postavljen tijekom trogodišnjeg zastarnog roka.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gzz-86/84 od 29.1.1985.

15. Zastara se prekida i podizanjem tužbe, kao i svakom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred upravnim organom ako je ona poduzeta radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarivanja spornog potraživanja.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1837/85 od 11.12.1985

16. Odredbe o zastari naknade štete uzrokovane kaznenim djelom odnose se i na organizatore sportske priredbe kao osobe odgovorne za štetu. Naime, te odredbe se odnose i na osobe koje su odgovorne za štetu, odnosno one osobe koje odgovaraju za štetnika, a to znači i na tuženika koji kao organizator sportske manifestacije odgovara i za pripreme programa svečanog otvorenja u kojem je bilo predviđeno sudjelovanje padobranaca.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2314/1997 od 2.6.1999.

17. Kad sud pravomoćnom osuđujućom krivičnom presudom uputi oštećenika s imovinskopravnim zahtjevom na parnicu, smatrat će se da je zastarijevanje prekinuto podnošenjem zbog tog zahtijeva ako oštećenik pokrene parnicu u roku od tri mjeseca od dana pravomoćnosti krivične presude, pri čemu ponovni početak toka zastare nije posljedica pravomoćnosti te presude.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gzz-86/84 od 29.1.1985.

18. Isticanjem odštetnog zahtijeva u krivičnom postupku prekinuto je zastarijevanje i onda kada je prije završetka tog postupka podignuta tužba radi naknade štete.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-472/80 od 18.11.1980.

19. Zastarijevanje se prekida podnošenjem tužbe pred inozemnom arbitražom. Zastara je počela iznova teži od dana kad je spor završen /čl. 392. st. 3 ZOO-a/.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2/87 od 3.3.1987.

III.2. KADA IPAK NE DOLAZI DO PREKIDA

Do prekida zastare dolazi u slučaju kada vjerovnik podigne tužbu protiv dužnika pred sudom radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja potraživanja ali kada je došlo do odustanka, odbacivanja ili odbijanja tužbe²² ipak ne dolazi do prekida zastare. Naime, prekid zastarijevanja izvršen podizanjem tužbe ili kojom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim organom radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja potraživanja, smatra se da nije nastupio ako vjerovnik odustane od tužbe ili radnje koju je poduzeo. Isto tako, smatra se da nije bilo prekida ako vjerovnikova tužba ili zahtjev bude odbačen ili odbijen, ili ako isposlovana ili poduzeta mjera izvršenja ili osiguranja bude poništena.

Dakle, kada vjerovnik naknadno odustane od tužbe ili koje druge radnje koju je poduzeo protiv svog dužnika onda se smatra da ta radna nije niti poduzeta stoga nije došlo niti do prekida zastarijevanja potraživanja. Isto tako se smatra da nije došlo do prekida zastarijevanja u slučaju kada je tužba odbačena ili odbijena odnosno kada mjera osiguranja ili ovrhe bude poništena. Naime, u tim slučajevima se smatra da predmetne radnje vjerovnika nisu niti poduzete, stoga nisu niti mogle dovesti do prekida zastarijevanja.

No, svako odbacivanje tužbe nema za posljedicu da se smatra kako nije došlo do prekida zastarijevanja već samo onda kada je do odbacivanja tužbe došlo zbog razloga koji se odnosi na bit spora, jer ako je do odbacivanja tužbe došlo zbog nenadležnosti suda ili kojeg drugog uzroka, onda postoje posebna pravila. U slučaju kada je postupak završen presudom kojom se odbija tužba i tužbeni zahtjev onda se takvo odbijanje uvijek odnosi na samu bit stvari, stoga u tim slučajevima nije došlo do prekida zastare zbog utuženja spornog potraživanja. No, u tom slučaju je došlo do definitivnog okončanja spornog odnosa, jer je tužitelj tj. vjerovnik odbijen sa svojih zahtjevom za prisilno ostvarenje tražbine u odnosu na određenog tuženika tj. dužnika.

Ako je tužba protiv dužnika odbačena zbog nenadležnosti suda ili kojeg drugog uzroka koji se ne tiče biti stvari, pa vjerovnik podigne ponovo tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravomoćnosti odluke o odbacivanju tužbe, smatra se da je zastarijevanje prekinuto prvom tužbom. Isto vrijedi i za pozivanje u zaštitu, i za isticanje prijeboja potraživanja u sporu te u slučaju kad je sud ili drugi organ uputio dužnika da svoje prijavljeno potraživanje ostvaruje u parničnom

²² članak 389. Zakona o obveznim odnosima

postupku²³. Dakle u slučaju kada je tužba protiv dužnika odbačena zbog razloga koji se ne tiču same biti stvari ipak dolazi do određenih posljedica glede zastare, naime u tom slučaju prva tužba proizvodi određeni pravni učinak glede tijeka zastare, ali pod uvjetom da vjerovnik podigne ponovo tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravomoćnosti odluke o odbacivanju tužbe.

Samo slanje opomene dužniku od strane vjerovnika ili neko drugo pozivanje dužnika ne dovodi do prekida zastarijevanja jer je određeno da za prekid zastarijevanja nije dovoljno da vjerovnik pozove dužnika pismeno ili usmeno da obvezu plati²⁴. Stoga, samo slanje opomene dužniku, opomene pod prijetnjom utuženja i slične radnje vjerovnika učinjene sa ciljem naplate potraživanja ne dovode do prekida toka zastarijevanja, već se za prekid tijeka zastare potrebno da vjerovnik ustane tužbom pred sudom ili drugim nadležnim tijelom kako bi došlo do prekida zastarijevanja.

IZ SUDSKE PRAKSE:

1. Podizanjem tužbe vjerovnika protiv dužnika zastarijevanje se ne prekida, ako je vjerovnik odustao od tužbe ili tužba bude odbačena, a da je tužitelj odustao od tužbe smatra se i kad je sud posebnim rješenjem utvrdio da se tužba smatra povučenom.

Prema odredbama st. 1. čl. 361. Zakona o obveznim odnosima zastarijevanje počinje teći prvog dana poslije dana kad je vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze, ako zakonom za pojedine slučajeve nije što drugo propisano. Među strankama nije sporno, da je tužiteljeva tražbina dospjela 1.4.1992. godine od kada tužitelj od tuženika potražuje i zateznu kamatu na utuženi iznos.

Kako je tužitelj tužbu podnio dana 17.7.1997. godine, sud prvog stupnja je pravilno zaključio da je tužiteljevo potraživanje zastarjelo u smislu odredaba čl. 371. ZOO-a, jer je protekao rok od pet godina od dana od kada je tužitelj kao vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze s obzirom da za novčano potraživanje iz tužbe nije propisan neki drugi zastarni rok.

Činjenica, što je tužitelj protiv tuženika za isto potraživanje podnio tužbu u spisu Općinskog suda u G. broj P-12/95 dana 18.1.1995. godine nije od značaja, jer je pravomoćnim rješenjem tog suda od 31.10.1996. godine utvrđeno da se tužba smatra povučenom, jer je odredbama čl. 389. ZOO-a propisano da prekid zastarijevanja podizanjem tužbe između ostalog nije nastupio ako vjerovnik odustane od tužbe ili radnje koju je poduzeo, a smatra se i da nije bilo prekida ako vjerovnikova tužba ili zahtjev bude odbačen ili odbijen.

Županijski sud u Bjelovaru, GŽ-320/1999. od 11.3.1999.

2. Odredbe o prekidu zastarijevanja krivičnog gonjenja, koje povlače za sobom i prekid zastarijevanja potraživanja naknade štete počinjene krivičnim djelom, dolaze do primjene kad je krivični postupak završio osuđujućom presudom.

²³ članak 390. Zakona o obveznim odnosima

²⁴ članak 391. Zakona o obveznim odnosima

Po mišljenju ovog suda, sve kad bi se i prihvatio stav revidentice koji u tom dijelu prihvaćaju i nižestupanjski sudovi o tome da je utužena šteta revidentici prouzrokovana radnjom trećetuženika koja ima obilježje krivičnog djela, iako u ovom slučaju ne postoji pravomoćna osuđujuća presuda kojom bi III-tuženik kao počinitelj bio oglašen krivim budući da je optužba protiv njega odbijena isključivo zbog toga što je nastupila zastara krivičnog gonjenja protekom 6. godina od dana učinjenog djela – u tom slučaju pravilnom primjenom odredbe čl. 377. st. 1. ZOO-a proizlazi da je zahtjev tužiteljice za naknadu štete zastario.

Naime, temeljem čl. 377. st. 1. ZOO-a zahtjev za naknadu štete počinjene krivičnim djelom zastarijeva kada istekne vrijeme određeno za zastaru krivičnog gonjenja. Zastara krivičnog gonjenja protiv III-tuženika nesumnjivo je nastupila prije okončanja krivičnog postupka koji je protiv njega vođen u predmetu K 824/82 u kojem je optužba protiv njega odbijena, upravo zbog zastare krivičnog gonjenja, pravomoćnom presudom od 9.3.1987. g., dakle prije podnošenja tužbe u ovoj parnici. Prema tome nastupila je zastara utuženog potraživanja.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-358/1991 od 19.12.1991.

3. Kada je šteta uzrokovana nepoznatim vozilom, parnični su ne može utvrđivati da li je počinjena kaznenim djelom.

Naime, kada je šteta uzrokovana kaznenim djelom, zastara potraživanja njene naknade prosuđivat će se prema odredbi čl. 377. ZOO samo onda kada je pravomoćnom osuđujućom presudom kaznenog suda utvrđeno postojanje kaznenog djela i odgovornosti počinitelja. Okolnost da nije utvrđen vozač nepoznatog vozila koje je navodno sudjelovalo u prometnoj nezgodi, ne predstavlja takvu procesnu smetnju zbog koje bi parnični sud bio ovlašten ispitati je li šteta počinjena radnjama koje sadrže biće kaznenog djela, jer postojanje takve smetnje pretpostavlja i postojanje poznatog počinitelja kaznenog djela /npr. takve bi bile smetnje smrt počinitelja ili njegova nesposobnost za rasuđivanje./

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2128/1996 od 29.4.1998.

4. Zastara potraživanja s naslova neosnovanog obogaćenja zbog ulaganja u tuđu nekretninu ne prekida se podnošenjem tužbe radi ostvarivanja stvarno-pravnog zahtijeva na toj nekretnini.

Pravilan je zaključak sudova o zastari potraživanja iz protutužbenog zahtijeva na ime bezrazložnog obogaćenja na strani tužitelja – protutuženika ulaganjima rada i sredstava u njegove nekretnine od strane prednika tuženika – protutužitelja.

Zastara u slučaju bezrazložnog obogaćenja tuđim radom i sredstvima počinje teži prestankom korištena rezultata toga rada i sredstava od strane treće osobe.

Pogrešan je stav suda drugog stupnja da je zastara počela teći 1964. g., kada je pravomoćno odbijen stvarno-pravni zahtjev pravnog prednika tuženika – protutužitelja u pogledu iste nekretnine – kuće, jer se vođenjem takvog spora ne prekida zastarijevanje zahtijeva zbog bezrazložnog obogaćenja ulaganjima u istu nekretninu.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1958/1990 od 11.12.1990.

5. Nije nastupio prekid zastare podnošenjem ovršnog prijedloga kad je ovršni postupak obustavljen. Potraživanje tužitelja odnosi se na upotrebu mobilnog telefona i to za razdoblje od 21.12.1997. g. do 21.10.1998. g. Tužitelj je tužbu, odnosno ovršni prijedlog na temelju vjerodostojne isprave podnio sudu

22.4.1999. g., time da je ranije za isto potraživanje vodio ovršni postupak temeljem prijedloga koji je predao sudu 12.11.1998. g. koji je postupak obustavljen stoga što tužitelj nije uplatio predujam za izlazak sudskog izvršitelja. Povodom tuženikova prigovora zastare tužiteljeva potraživanja temeljem čl. 378. st. 1. toč. 3. ZOO-a, koja se odnosi na razdoblje od 21.12.1997. g. do 21.4.1998. g. u odnosu na 4.299,00 kn. sudovi nižeg stupnja su taj prigovor kao neosnovan odbili, jer su ocijenili da je došlo do prekida zastarijevanja podnošenjem ranijeg prijedloga za ovrhu, koji je podniet u jednogodišnjem zastarnom roku predviđenom čl. 378. st. 1. toč. 3. ZOO.

Državni odvjetnik u svome zahtjevu smatra da obustavom prije spomenutog ovršnog postupka, koji ima za posljedicu ukidanje do tada provedenih ovršnih radnji nije došlo do prekida zastarijevanja, kao što predviđa čl. 389. ZOO-a, što pak ima za posljedicu da je sporni dio tužiteljeva potraživanja zastario.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gzz-50/01 od 5.7.2001.

6. Krivični postupak sam za sebe, pa ni njegov pravomoćni završetak donošenjem osuđujuće presude protiv štetnika, ne dovodi do prekida zastarijevanja potraživanja s naslova štete /primjenom odredaba čl. 376. ZOO-a/, jer se krivični postupak ne vodi radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarivanja tog potraživanja, osim ako je oštećenik u tom postupku postavio imovinskopравни zahtjev.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gzz-86/84 od 29.1.1985.

7. Podnošenjem tužbe protiv štetnika ne prekida se zastarijevanje u odnosu na osiguravatelja odgovornog za naknadu štete po osnovi osiguranja od odgovornosti za štetu nanесenu trećim osobama motornim vozilom.

Tužena /osiguravatelj/ po osnovi osiguranja od odgovornosti za štetu nanесenu trećim osobama odgovara solidarno s osiguranikom /štetnikom/, a podnošenjem tužbe protiv jednog solidarnog dužnika zastarijevanje se ne prekida prema ostalim solidarnim dužnicima, već ono za njih teče i može se navršiti /čl. 422. st. 1. ZOO/. Prema tome, podnošenjem tužbe protiv štetnika nije prekinuto zastarijevanje prema osiguravatelju.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-220/85 od 22.7.1987.

8. Time što je vjerovnik prije podizanja tužbe pozvao dužnika da mu isplati naknadu štete nije nastao prekid zastarijevanja.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2014/87 od 22.3.1987.

9. U slučaju preinake tužbe promjenom istovjetnosti zahtjeva, nadomještanjem postojećega tužbenog zahtjeva novim, parnica u svezi prijašnjim zahtjevom se gasi. U odnosu prema tom zahtjevu primjenjuju se pravila o povlačenju tužbe i litispendencije prestaje ex tunc. Zato se i pri takvom preinačenju tužbe smatra da postavljanjem prvobitnog zahtjeva nije ni nastao prekid zastarijevanja.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2283/86 od 31.8.1988.

10. Smatra se da je zastarijevanje prekinuto prvom tužbom, ako je prva tužba odbačena zbog nenadležnosti ili kojeg drugog uzroka koji se ne tiče biti stvari, a vjerovnik podigne ponovno tužbu u roku od tri mjeseca od dana pravomoćnosti odluke o odbacivanju tužbe.

Ispravno prvostupanjski sud ističe da se prema članku 389. st. 2. ZOO-a smatra da nije bilo prekida zastare ako vjerovnikova tužba ili zahtjev bude odbačen ili

odbijen ili ako privremena mjera ili izvršenje osiguranja bude poništena. Međutim, prema čl. 390. st. 1. ZOO-a, ako je tužba odbačena zbog nenadležnosti ili kojeg drugog uzroka koji se ne tiče biti stvari, pa vjerovnik podigne ponovno tužbu u roku od 3. mjeseca od dana pravomoćnosti odluke o odbacivanju tužbe, smatra se da je zastarijevanje prekinuto prvom tužbom.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, PŽ-1353/99 od 11.5.1999.

III.3. ROK ZASTARE U SLUČAJU PREKIDA

Razlozi za zastaru dovode do različitih pravnih učinaka, jer nakon prekida zastarijevanje počinje teći iznova, a vrijeme koje je proteklo prije prekida ne računa se u zakonom određeni rok za zastaru²⁵. Zastarijevanje koje počinje teći iznova poslije prekida navršava se kad protekne onoliko vremena koliko je zakonom određeno za zastarijevanje koje je prekinuto²⁶. Dakle, u slučaju kada nastupe činjenice koje uzrokuju prekid postupka, vrijeme koje je postojalo prije njihovog nastupa propada, a zastarni rok počinje teći iznova kao da prije nije niti teklo.

Naime, za razliku od posljedica koje nastaju zbog zastoja zastare u slučaju prekida zastarijevanja, vrijeme proteklo prije prekida ne uračunava se u zakonom određeni rok za zastaru, stoga su posljedice prekida zastarijevanja odlučnije i dalekosežnije. To je prvenstveno s toga što zastoj zastare prouzrokuje produljenje trajanja zastarnog roka za vrijeme trajanja zastoja, dok prekid zastare dovodi do ponovnog toka zastarnog roka. Tako zastarijevanje pokrenuto priznanjem od strane dužnika počinje teći iznova od priznanja²⁷, kao da prije priznanja nikada nije niti tekao rok za zastaru potraživanja.

Isto je takav slučaj i kada je akcijom vjerovnika došlo do prekida zastare. Kad je prekid zastarijevanja nastao podizanjem tužbe ili pozivanjem u zaštitu, ili isticanjem prijeboja potraživanja u sporu odnosno prijavljivanjem potraživanja u nekom drugom postupku zastarijevanje počinje teći iznova od dana kad je spor okončan ili svršen na neki drugi način²⁸. Dakle, u slučaju kada je do prekida došlo podizanjem tužbe do prekida zastare dolazi kada je spor okončan na neki drugi način, jer u slučaju kada je postupak dovršen pravomoćnom presudom kojom je dužnik obvezan izvršiti određenu činidbu vjerovniku, onda za zastaru potraživanja utvrđenog pravomoćnom sudskom presudom zastara nastupa za 10

²⁵ članak 392. stavak 1. Zakona o obveznim odnosima

²⁶ članak 392. stavak 6. Zakona o obveznim odnosima

²⁷ članak 392. stavak 2. Zakona o obveznim odnosima

²⁸ članak 392. stavak 3. Zakona o obveznim odnosima

godina od dana pravomoćnosti te presude. Kad je prekid zastarijevanja nastao prijavom potraživanja u stečajnom postupku, zastarijevanje počinje teći iznova od dana okončanja tog postupka. Isto vrijedi i kad je prekid zastarijevanja nastao zahtjevom prinudnog izvršenja ili osiguranja²⁹.

Posebna pravila glede zastare potraživanja postoje u slučaju kada su stranke izvršile obnovu njihovog odnosa. Naime, ako je prekid nastao priznanjem duga od strane dužnika, a vjerovnik i dužnik su se sporazumjeli da izmjene osnovu ili predmet obveze, novo potraživanje zastarijeva za vrijeme koje je određeno za njegovu zastaru³⁰. Dakle, u ovom slučaju kad stranke izmjene osnovu svoje obveze ili njezin predmet, smatra se da je nastalo novo potraživanje. U slučaju obnove ili novacije između dužnika i vjerovnika se sklapa ugovor kojim se dosad postojeći obveznopravni odnos preinačuje zamjenjivanjem dosadašnje pravne osnove ili predmeta postojeće stare glavne obveze s novom, zbog čega stara obveza prestaje zamjenjivanjem nove. U takvom slučaju, po prirodi stvari dolazi do toga da se zastarni rokovi računaju prema toj sada novoj obvezi, a ne prema staroj obvezi koja je prestala sporazumom stranaka.

IV. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Protek vremena je činjenica koju pravo predviđa kao uzrok postanka, promjene ili prestanka određenih odnosa. Stoga, kada vjerovnik ne poduzima zakonom predviđene mjere za ostvarivanje svojeg potraživanja dolazi do zastare prava na prinudno ostvarivanje njegovog prava. No, u određenim slučajevima vjerovnik je imao, u zakonu predviđene i opravdane razloge zbog kojih nije poduzimao mjere za naplatu svojeg potraživanja, zato u tim slučajevima ne dolazi do zastare prinudnog ostvarenja njegovog potraživanja.

Naime, zastarom prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze, a nastupa kad protekne zakonom određeno vrijeme u kojem je vjerovnik mogao zahtijevati ispunjenje obveze. Zastarijevanje počinje teći prvog dana poslije dana kad je vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje obveze, a nastupa kad istekne posljednji dan zakonom određenog vremena. Naime, zastarni rok je protek određenog vremena, u kojem vjerovnik može zahtijevati prisilno ispunjenje obveze, stoga je određen kako moment od kojeg počinje teći taj rok tako i

²⁹ članak 392. stavak 4. i 5. Zakona o obveznim odnosima

³⁰ članak 393. Zakona o obveznim odnosima

moment do kojeg je vjerovnik može zahtijevati prisilno ispunjenje. Zakonski propisi o zastari imaju imperativni karakter.

Zastoj i prekid zastarijevanja imaju značenje iznimnog odstupanja od općeg pravila prema kojem zastarijevanje počinje teći prvog dana poslije dana kada je vjerovnik imao pravo zahtijevati ispunjenje dužnikove obveze, dok zastara nastupa kada istekne posljednji dan zakonom određenog vremena. Razlozi koji dovode do zastoja i prekida zastarijevanja su određeni strogim zakonskim propisima i stranke ne mogu svojim pravnim poslom predvidjeti druge uzroke koji dovode do prekida ili zastoja zastarijevanja u njihovom međusobnom odnosu. Većina razloga za zastoj i prekid zastarijevanja u obveznim odnosima predviđena je u ZOO-u ali i posebni propisi mogu imati određene posebne odredbe o zastari.

Zastoj zastarijevanja podrazumijeva nastup takvih činjenica koje sprječavaju zastaru, bilo da sprječavaju početak toka zastare ili da u tijeku trajanja zastarnog roka zastara prestaje teći sve dok postoji određena zakonom predviđena zapreka. Pošto prestane trajati ta zapreka, zastarni rok nastavlja teći a vrijeme za koje je trajala zapreka ne uračunava se u trajanje zastarnog roka. Proteklo vrijeme prije nastupa okolnosti koje uzrokuju zastoj zastarijevanja se uračunava u zastaru, stoga vrijeme za koje su trajale okolnosti koje uzrokuju zastoj zastarijevanja produljuje zastarni rok. Prvenstveno se, kao uzroci zastoja zastare navode potraživanja između određenih osoba zbog postojanja njihovih bliskih životnih odnosa, kao što je u slučaju braka, roditeljstva i sl, zatim u slučaju potraživanja određenih osoba koje su mobilizirane ili zaposlene u tuđem domaćinstvu te kada vjerovniku nije bilo moguće zbog nesavladivih prepreka da sudskim putem zahtijeva ispunjenje obveze.

Kod nastupe razlozi za zastoj zastarijevanja, onda zastarijevanje kroz određeno razdoblje ne teče, a po proteku tih razloga zaustavljeni tok zastare se nastavlja, s time da već proteklo vrijeme ne propada već se spaja s kasnije nastavljenim vremenom zastarijevanja i uračunava u zakonom određeni rok za zastaru. No, kod prekida zastarijevanja situacija je drugačija. Naime, prekid toka zastarijevanja zbog točno određenih uzroka dovodi do prekida već proteklog vremena zastarijevanja s time da to proteklo vrijeme propada i ne uračunava se u zakonom određeni rok za zastaru, pa zastarijevanje počinje teći iznova. Do prekida zastare može doći isključivo voljom i radnjom dužnika /npr. priznanje duga/ ili vjerovnika /npr. utuženje/, dakle temeljem radnji stranaka u određenom obveznom odnosu dok do zastoja zastarijevanja dolazi neovisno o volji stranaka, nastupom određenih zakonom predviđenih uzroka.

Zastarijevanje koje počinje teći iznova poslije prekida navršava se kad protekne onoliko vremena koliko je zakonom određeno za zastarijevanje koje je prekinuto..Dakle, u slučaju kada nastupe činjenice koje uzrokuju prekid postupka, vrijeme koje je postojalo prije njihovog nastupa propada, a zastarni rok počinje teći iznova kao da prije nije niti teklo. Naime, za razliku od posljedica koje nastaju zbog zastoja zastare u slučaju prekida zastarijevanja, vrijeme proteklo prije prekida ne uračunava se u zakonom određeni rok za zastaru, stoga su posljedice prekida zastarijevanja odlučnije i dalekosežnije.

POPIS LITERATURE:

1. M. Vedriš – P. Klarić: Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 1995.
2. B. Vizner: Komentar Zakona o obveznim /obligacionim/ odnosima, I, knjiga 2, Zagreb, 1978.
3. I. Bukljaš - B. Vizner: Komentar Zakona o obveznim /obligacionim/ odnosima, II Posebni dio, Ugovori, 3 knjiga, Zagreb, 1979.
4. A. Raspor – Zastara, Informator, Zagreb, 1982.
5. I. Crnić: Zakon o obveznim odnosima, Organizator, Zagreb, 1996.
6. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99.

SAŽETAK

Zastarom prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze, odnosno nevršenjem kroz određeno vrijeme nekog subjektivnog prava gubi se mogućnost prisilnog ostvarivanja tog prava. Zastara nastupa istekom posljednjeg dana zakonom određenog vremena za zastaru, računajući od dana kad zastarijevanje počinje teći. Odredbe o zastari su imperativne prirode, i stranke ne mogu pravnim poslom mijenjati zastarne rokove, no ZOO sadrži izričite odredbe temeljem kojih dolazi do zastoja u tijeku zastarnog roka ili do prekida zastarijevanja.